

8.

STRADANJE SRPSKOG STANOVNIŠTVA OPĆINE LETOVANIĆ U GLINI POČETKOM KOLOVOZA 1941.

Milan Radanović

UDK: 341.34-058.65(497.5 Letovanić=163.41)“1941”

Kategorizacija: Izvorni znanstveni rad

Sažetak ► Ovaj članak objašnjava stradanje srpskog stanovništva općine Letovanić tijekom 1941. Riječ je o manjoj i izoliranoj srpskoj enklavi. U masakru koji je početkom kolovoza 1941. sproveden u Glini i njevoj neposrednoj okolici ubijeno je 50 muškaraca srpske nacionalnosti koji su bili stanovnici općine Letovanić. Likvidirani civili ubijeni su isključivo zbog njihove etničke pripadnosti. Njihovo ubistvo predstavlja još jedan dokaz da je glavni motiv za organiziranje glinskog masakra bila eliminacija srpskog stanovništva na području Velike župe Gora.

Summary ► The Suffering of the Serbian Population of Letovanić Municipality in Glin at the Beginning of August 1941. The article examines the suffering of the Serbian population of the municipality of Letovanić during 1941. It was a small and isolated Serbian enclave. In the massacre that took place at the beginning of August 1941 in Glin and its immediate surroundings, 50 men of Serbian nationality who were residents of the municipality of Letovanić were killed. The liquidated civilians were killed solely because of their ethnicity. Their murder is another proof that the main motive for organizing the Glin massacre was the elimination of the Serbian population in the area of Gora County.

Ključne riječi ► Palanek Pokupski, Letovanić, Glin, Nezavisna Država Hrvatska, 1941.

Key words ► Palanek Pokupski, Letovanić, Glin, Independent State of Croatia, 1941.

<https://doi.org/10.17234/9789533972972.29>

U pokupskoj općini Letovanić (kotar Sisak), postojala je manja srpska enklava, koja je egzistirala u tri seoska naselja. Srbi su činili većinsko stanovništvo samo u Palanjk Pokupskom.¹ To selo je bilo jedi-

no pretežno srpsko mjesto sjeverno od rijeke Kupe, između Karlovca i Siska.

Prema popisu stanovništva iz 1910., u Palanjk Pokupskom su živjele 164 osobe kojima je srpski bio maternji jezik i jedna osoba kojoj je maternji jezik bio hrvatski. U susjednom Vrh Letovanićkom Srbi su tada činili nešto preko trećine stanovništva (47 govornika srpskog u odnosu na 77 govornika hrvatskog i četvero govornika slovenskog). U također susjednom Cerju Letovanićkom Srbi su činili vrlo mali postotak stanovništva (30 govornika srpskog u odnosu na 628 govornika hrvatskog, šest govornika češkog i pet govornika slovenskog). Broj govornika srpskog u navedenim naseljima poklapa se s brojem pravoslavnih vjernika.²

Prema popisu stanovništva iz 1921. u općini Letovanić živjele su 253 osobe pravoslavne vjeroispovijesti. U narednom popisu stanovništva, sprovedenom 1931., zabilježen je neznatan porast pravoslavne populacije. Te godine u općini su živjele 263 osobe srpske nacionalnosti, pri čemu je moguće pretpostaviti da su skoro sve živjele u tri navedena sela. Palanek Pokupski je 1931. imao 173 stanovnika. U nedalekom Lekeniku, središtu istoimene općine između Velike Gorice i Siska, prema popisu iz 1931., živjelo je 28 osoba pravoslavne vjeroispovijesti odnosno srpske nacionalnosti.³

Usprkos malobrojnosti i nepostojanju pravoslavne parohije u Palanjk Pokupskom, pravoslavna štokavska enklava opstala je sve do početka ovog stoljeća u većinskom rimokatoličkom kajkavskom okruženju. Tome je najviše pridonijela blizina Banije i svijest o zajedničkom porijeklu koje dijele sa Srbima s Banije te njihova međusobna interakcija. Zahvaljujući nizu povijesnih i društvenih okolnosti, srpska enklava u općini Letovanić je pred izumiranjem. Prema podacima iz popisa stanovništva iz 2021., u Palanjk Pokupskom živi sedam osoba u tri kućanstva. Srbi su izumrli u Cerju Letovanićkom prije nekoliko desetljeća, a u Vrh Letovanićkom na po-

pisu stanovništva sprovedenom 1991. zabilježeno ih je sedmero. Realno je pretpostaviti da u tome mjestu više nema osoba srpske nacionalnosti ili ih uskoro neće biti. Stradanje tijekom Drugog svjetskog rata, napose tijekom 1941., značajno je pridonijelo demografskom smanjenju i postepenom izumiranju enklave. To se osobito odnosi na prisustvo Srba u Vrhcu Letovaničkom i Cerju Letovaničkom.

Mještani Palanjka Pokupskog su u nekoliko navrata tijekom prve ratne godine iskusili teror. Prvi put neposredno nakon okupacije Kraljevine Jugoslavije, 12. svibnja 1941. Toga dana, njemački vojnici, koji su bili smješteni u Peščenici, selu pokraj Lekenika, najprije su strijeljali trojicu srpskih muškaraca iz Lekenika kako bi zataškali ubojstvo jednog njemačkog vojnika koga je u pijanstvu ubio drugi njemački vojnik. Žrtve su potom obješene u Peščenici.⁴ Kako bi krivnja za smrt njemačkog vojnika bila dodatno bačena na lokalne Srbe, njemački vojnici su uhvatili sve odrasle muškarce srpske nacionalnosti u Palanjku Pokupskom. Lokalni Srbi imali su tu nesreću da su bili stanovnici srpskog sela najbližeg Peščenici te da su bili pripadnici naroda koji je postao meta terora. Petorica uhvaćenih muškaraca strijeljana su na lokalitetu koji se nalazi između Palanjka i Starog Farkašića, u blizini šume Obrušnjak. Njemački vojnici su od nekoga dobili sugestiju koga treba likvidirati od mještana. Svakako je taj prijedlog potekao od lokalnih predstavnika ustaške vlasti.

Uzeo je zatim Nijemac knjigu iz koje je pročitao imena određenih za streljanje i to Marka Čerkeza Jovanovog, Savu Gostića Nikolinog, Đuru Čerkeza Milinog, Petrović Nikolu i Dušana Petrovića Markovog, koji su svi odmah vezani za drvo i streljani. U svakog je pucalo po pet Nijemaca. Dvanaest ih je odvedeno na rad i ti su se ljudi za oko 20 dana svi vratili. Nama drugima je određeno da sljedećeg dana donesemo oružje u Peščenicu i Lekenik. Ništa nismo poslali jer oružja nije bilo [u posjedu mještana] pa smo se mi drugi razbježali po šumama dok Nijemci nisu otišli iz Lekenika i Peščenice.⁵

Stanovnici Palanjka su u prvoj polovici srpnja 1941. kolektivno prihvatili rimokatoličku vjeroispovijest. Pokatoličavanje mještana obavio je župnik Antun Irgolić iz Starog Farkašića. Mještani Palanjka su u poslijeratnim svjedočenjima navodili da je Irgolić bio proustaški orijentiran te da su ga početkom 1943. likvidirali partizani.⁶ Prelazak na rimokatoličku vjeroispovijest bio je

način da mještani uvjere vlasti Nezavisne Države Hrvatske da ne trebaju sumnjati u njihovu lojalnost.

U ljeto 1941., nepoznato da li prije ili nakon pokatoličavanja mještana, a svakako uoči odvođenja seoskih muškaraca na pogubljenje u Glinu, ustaše su pohvatali 11 porodica iz Palanjka, privremeno ih internirali u logor Caprag pokraj Siska, odakle su ih protjerali za Srbiju.⁷

Krajem 1945. i početkom 1946. pred uredom Zamaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača za kotar Sisak svjedočilo je 26 stanovnika Palanjka Pokupskog, Vrhca Letovaničkog i Cerja Letovaničkog te jedna stanovnica Starog Broda, o hapšenju njihovih ukućana, rođaka i susjeda 2. kolovoza 1941. Također, o hapšenju mještana Palanjka, Vrhca i Cerja u istrazi uoči suđenja ustaši Ivanu Preporučenom iz Letovanića, koji je učestvovao u hapšenju njihovih najbližih rođaka, svjedočilo je pet stanovnika tih naselja. U oba slučaja uglavnom je riječ o udovicama žrtava. Svjedoci se slažu da su njihovi rođaci uhapšeni navedenog datuma. Isto tako, svi navode da su njihovi ukućani, rođaci i susjedi ubijeni u Glini.

Toga dana ustaše su izvršili hapšenje 29 stanovnika Palanjka Pokupskog, 15 stanovnika Vrhca Letovaničkog, šest stanovnika Cerja Letovaničkog te jednog stanovnika Starog Broda. Svi uhapšeni bili su punoljetni muškarci srpske nacionalnosti. Jedan stanovnik Palanjka je pušten istog dana, a svi ostali odvedeni u Glinu, gdje su pobijeni, kako navode suvremenici. Nakon tri dana ustaše su u Palanjku i Vrhcu uhapsili još po dvojicu stanovnika u svakom selu, pri čemu se nijedan nakon odvođenja nije vratio. Oni su ubijeni na nepoznatoj lokaciji.⁸ Mještani koji su svjedočili o naknadnom hapšenju, izvršenom 5. kolovoza 1941., nisu tvrdili da su i oni ubijeni u Glini. To kao da čini uvjerljivijim njihove tvrdnje o mjestu likvidacije muškaraca uhvaćenih 2. kolovoza.

Dušan Čerkez, stanovnik Palanjka Pokupskog, koji je izbjegao hvatanje skrivajući se u šumi („i odatle gledao šta se događa u selu“), svjedočio je 1946. da su ustaše kazali Kati Borić, čijeg sina su uhapsili, da će pohapšene mještane odvesti „za Glinu [gdje će] nešto popravljati što su 'vaša braća Srbi porušili'“.⁹

Mještanka Palanjka Mara Gostić navela je u poslijeratnoj izjavi da je od jednog poznanika iz Farkašića, koji je bio ustaša, doznala da je ovaj bio u Glini i tamo sreo trojicu uhapšenih muškaraca iz Palanjka i Vrhca.

Da su moji mještani stradali u Glini saznala sam već u ono vrijeme od Mike Farkaša koji je tada bio ustaški vojnik u Glini i koji mi je pričao da je bio s Milanom Kajganom [iz Palanjka Pokupskog] i Milom Radičevićem [iz Vrha Letovaničkog] i da je vidio da je Bogdan Pandurović [iz Palanjka Pokupskog] nosio vodu, te da je navedenim našim ljudima rekao da će biti ubijeni.¹⁰

Ustaša Filip Borković iz Siska, pripadnik Ustaške pripremne bojne Velike župe Gora, koji je 2. kolovoza 1941. učestvovao u hapšenju mještana Palanjka Pokupskog, naveo je u poslijeratnoj istrazi da su, nakon što su iz Palanjka sprovedeni u Stari Farkašić, uhapšenici bili „strpani u kamion“ te da ih je „petorica ustaša otpratila za Glinu“.¹¹

Tri navedena izvora ukazuju na Glinu kao mjesto stradanja 50 stanovnika općine Letovanić lišenih slobode 2. kolovoza 1941. Iako za to nema čvrstih dokaza, na osnovu navedenih izvora može se pretpostaviti da su ubijeni upravo u tome gradu. Ukoliko je ta pretpostavka vjerodostojna, to bi značilo da su najvjerojatnije ubijeni u noći 4. na 5. kolovoza zajedno s velikom grupom Srba s područja kotara Vrginmost, u glinskoj pravoslavnoj crkvi. Međutim, budući da je iz izvora poznato da je dio žrtava s područja Vrginmosta ubijen u crkvi, a dio na stratištu u blizini Novog Sela Glinskog,¹² postoji mogućnost da su stanovnici općine Letovanić, ili dio njih, ubijeni u okolici Gline. U svakom slučaju, s velikom sigurnošću možemo tvrditi da su pobijeni na području Gline.

Rođaci žrtava tvrdili su u poslijeratnim izjavama da su poznavali mnoge koji su izvršili hvatanje njihovih srodnika i susjeda te navode da su ustaše bili stanovnici Letovanića, Starog Farkašića, Starog Broda i Cerja Letovaničkog. U njihova sela u ranim jutarnjim satima, prije svitanja, upala je šarolika skupina od nekoliko desetaka ustaša i njihovih pristalica, od kojih je manji dio bio naoružan puškama. Većina prispijelih ustaških pristalica nosila je sjekire i zašiljene kolce.¹³ Jedan ustaški simpatizer iz Letovanića koji je bio angažiran u hapšenju naveo je u poslijeratnoj istrazi da nije bio naoružan već da je „kod sebe imao jednu batinu“.¹⁴

U većem broju svjedočenja iz 1945. i 1946. navode se imena blizu 30 ustaša iz navedenih sela koji su učestvovali u hapšenju lokalnih Srba. Manji dio ustaša i njihovih pristalica kojima se navode imena poginuli su tijekom rata ili su ih likvidirali partizani nakon zaro-

bljavanja. Većina je 1945. i 1946. živjela u svojim selima. Jedan učesnik u hapšenju je ubijen u logoru Jasenovac. Riječ je o Ivanu Galijaniću, općinskom stražaru, odnosno predratnom žandaru iz Letovanića, koga su ustaše internirali u logor „radi sina partizana“.¹⁵ Realno je pretpostaviti da većina lokalnih učesnika u hapšenju nije aktivno participirala u ustaškom pokretu te da nije imala čvrsta ideološka uvjerenja. To objašnjava činjenicu da je manji dio aktivno sudjelovao u ustaškom pokretu te da je najmanje jedan kasnije bio represiran od strane ustaša. Ovo se ne odnosi na ustaše prispjele iz Siska, koji su također učestvovali u hapšenju, a koje mještani nisu poznavali. Riječ je o pripadnicima Ustaške pripremne bojne Velike župe Gora. Njih je, prema svjedočenju jednog od pripadnika bojne, bilo oko 30.¹⁶ Nemoguće je osporiti da je većina učesnika u hapšenju s područja Letovanića imala antisrpski sentiment te da se nitko od njih nije suprotstavio hapšenju ljudi koji su živjeli u susjedstvu, koji su im uglavnom bili poznanici prije rata.

Pojedini svjedoci navode prisustvo istaknutih ustaških organizatora s područja kotara Sisak prilikom hapšenja u tri pokupska sela. Tako se navodi da je hvatanju Srba u Palanjku prisustvovao ustaški tabornik iz Letovanića Franjo Ilić.¹⁷ Među prisutnima prilikom hapšenja u istom selu u izjavama svjedoka navodi se i ime Roka Fageta, ustaškog logornika iz Siska, odnosno glavnog organizatora ustaškog pokreta za kotar Sisak. Više svjedoka navodi prisustvo Ivana Gomerčića, gostioničara i ustaškog organizatora iz Cerja Letovaničkog prilikom hapšenja u Palanjku. Gomerčić je intervenirao da uhapšeni stanovnik Palanjka Pokupskog Nikola Čerkez bude pušten istoga dana, s čime se Faget složio. S druge strane, Gomerčić je osobno učestvovao u hapšenju svojih suseljana u Cerju Letovaničkom te u hapšenju muškaraca u susjednom Palanjku, od kojih je većinu poznavao.¹⁸ Supruga Mirka Borića, uhapšenog stanovnika Cerja Letovaničkog, svjedočila je 1946. da je pokušala moliti Gomerčića da njen suprug bude pušten. Gomerčić je, kako je navela, to odbio, kako je navodno rekao – „jer bi tada svi to tražili pa da onda ne bi imali koga da odvedu“.¹⁹

Ustaše su najprije izvršili hapšenje u Vrh u Letovaničkom, prije svitanja, kako bi se žrtve zatekle na spavanju. Jedan od ustaša je pred kućom poznanika, braće Nikole i Steve Ivkovića, uzviknuo: „Izađite van, sad smo mi na vladi.“²⁰ Četrnaest uhapšenih muškaraca iz Vrha Letovaničkog otjerano je prema susjednom Palanjku Pokup-

skom, gdje je izvršeno sljedeće masovno hapšenje. Jedna stanovnica Palanjka u izjavi iz 1946. navela je da je u selo upala veća grupa ustaša od kojih su samo šestorica bila uniformirana. „Sa sobom su doveli već pohvatane pravoslavce iz Cerja.“

Prije polaska oplijenili su im sve što su imali i natjeravali su naše muževe da moraju moliti katolički očenaš. Pošto nisu znali, jedan nepoznati [ustaša] čušnuo je nekoliko pravoslavaca.²¹

Pohapšeni Srbi su iz Palanjka pješice otjerani ka Starem Farkašiću, „a odatle kamionima preko Petrinje za Glinu“.²² Dvije stanovnice Palanjka istog dana zaputile su se za Farkašić kako bi se raspitale o tome gdje su im odvedeni muževi. Saznale su da se dio ustaša koji su izvršili hapšenje nalazi u kući župnika Irgolića. U Irgolićevoj kući su zatekle župnika i lokalnog ustaškog dužnosnika Štajcera. Pitale su župnika što će biti s njihovim uhapšenim seljanima, na šta im je on odgovorio da ne zna, dok ih je Štajcer uvjeravao da su im muževi i susjedi poslani na prinudni rad te da će se vratiti za tri tjedna.²³

Teško je zamisliti da župnik Irgolić, a posebno lokalni ustaški dužnosnik nisu znali da su pohapšeni stanovnici letovaničkih sela u smrtnoj opasnosti kada ih se sprovodi na Baniju, budući da se na Baniji krajem srpnja i početkom kolovoza sprovode masovni zločini nad tamošnjim srpskim stanovništvom. U svakom slučaju, nema dokaza da se župnik Irgolić založio da Srbi, koje je nedugo prije toga prevjerio, ne budu hapšeni.

Kao što je prethodno navedeno, ustaše su 5. kolovoza 1941. ponovo izvršili hapšenja u Palanjk u Pokupskom i Vrh u Letovaničkom. U ta dva sela uhapšena su sedmorica mještana koja su sprovedena u zatvor u Sisku. Trojica dječaka su nakon tri dana puštena iz zatvora. Jedan od njih, Stevo Borić iz Vrh u Letovaničkog, koji je tada imao 13 ili 14 godina, nedugo nakon toga je, kako navodi u izjavi iz 1946., „utekao na rad u Njemačku i tamo preživio, te sam se vratio nakon oslobođenja“. Među onima koji su uhapšeni 2. kolovoza 1941. bio je njegov otac Đuro. Ponovni dolazak ustaša u Vrh u Letovanički, 5. kolovoza, uslijedio je zbog toga što 2. kolovoza kod kuće

nisu zatekli mještana Đuru Pandurovića. Uhapšeni pa pušteni dječaci iz Palanjka Pokupskog, Đuro Čerkez i Đuro Borić, tada 14-godišnjaci, kasnije su se priključili partizanima. Obojica su preživjela rat. Četvorica muškaraca koja su zadržana u zatvoru nisu se nikad vratila kućama. Ubijeni su na nepoznatoj lokaciji.²⁴

Na pitanje zbog čega su mirni srpski seljaci iz tri letovanička sela, koji su prethodno prešli na rimokatoličku vjeroispovijest, pohapšeni i pobijeni, moguće je odgovoriti samo pretpostavkom. Ta pretpostavka podrazumijeva da je netko u strukturama ustaške vlasti odlučio da srpski muškarci iz općine Letovanić podijele sudbinu Srba iz kotara Gline, Petrinja i Vrginmost, koji su hvatani i masovno ubijani na širem području Gline krajem srpnja i početkom kolovoza 1941., bez obzira da li su bili stanovnici naselja u kojima je postojao začetak otpora ili su živjeli kao posve mirni seljaci. Zapravo, velika većina Banijaca i Kordunaša pobijenih u tom kratkom razdoblju živjela je u selima koja nisu pružala organizirani i kolektivni otpor ustašama. Stradanje srpskih stanovnika iz tri sela letovaničke općine koja su bila relativno udaljena od ustaničke teritorije i srpskih naselja na Baniji može se protumačiti kao posljedica činjenice da je ustaška grupacija u kotaru Sisak i Velikoj župi Gora bila sklona ekstremnoj srbofobiji te da se ponašala u skladu s očekivanjima i naređenjima vrha ustaškog rukovodstva koje je odlučilo da krajem srpnja 1941. krene sveopći lov na Srbe na području ove velike župe i susjednih oblasti.

Kao što je prethodno navedeno, na području Gline je početkom kolovoza 1941. stradalo 50 stanovnika iz četiri naselja općine Letovanić. Najvjerojatnije je riječ o konačnom broju ubijenih. O njihovim identitetima govori dokumentacija Zemaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača iz 1946., dokumentacija Okružnog suda u Sisku također iz 1946. te baza podataka beogradskog Muzeja žrtava genocida koja je zasnovana na jugoslavenskom popisu žrtava Drugoga svjetskog rata iz 1964. Na osnovu tih izvora za većinu žrtava je moguće utvrditi ime oca (49 od 50) i godinu rođenja (43 od 50). Napominjem da godišta dijela žrtava najvjerojatnije nisu točna, odnosno da su približna.

SPISAK ŽRTAVA UHVAĆENIH 2. KOLOVOZA 1941. I ODVEDENIH U GLINU:

PALANJEK POKUPSKI

Jovo Mile Borić 1911.
 Jovo Steve Borić 1920.
 Milan Steve Borić 1898.
 Vladimir Mile Borić 1901.
 Dušan Marka Čerkez 1908.
 Marko Sime Čerkez
 Milan Jove Čerkez 1915.
 Đuro Petra Čudić 1901.
 Milan Kate Čudić 1922.
 Đuro Nikole Gostić 1899.
 Petar Mile Gostić 1890.
 Slavko Kate Gostić
 Bogdan Tome Kajgan
 Milan Joce Kajgan 1910.
 Dušan Ane Kotaran 1910.
 Slavko Kotaran 1918.
 Bogdan Sime Pandurović 1914.
 Đuro Nikole Pandurović 1899.
 Dragan Sime Pandurović
 Jovo Sime Pandurović 1899.
 Marko Đure Pandurović 1907.
 Nikola Rade Pandurović 1915.
 Drago Marka Petrović 1914.
 Dušan Marka Petrović 1910.
 Jovo Marka Petrović 1910.
 Milan Nikole Petrović 1922.
 Jovan Stevana Stanojević
 Milan Sime Vidak 1917.

VRH LETOVANIČKI

Đuro Steve Borić 1904.
 Stojan Đure Dobriković 1901.
 Matija Marka Dragaš 1908.
 Mile Pavla Ivković 1887.
 Nikola Jandre Ivković 1901.
 Stevo Jandre Ivković 1902.
 Dragan Mile Perković 1901.
 Marko Mile Perković 1883.
 Milan Marka Perković 1912.
 Simo Marka Perković 1916.
 Simo Mile Perković 1903.
 Miloš Sime Radičević 1920.
 Simo Mile Radičević 1895.
 Stevo Sime Stanojević 1901.
 Vasilj Pavla Stanojević

CERJE LETOVANIČKO

Mirko Borić
 Đuro Jove Pejnović 1898.
 Jovo Đure Pejnović 1880.
 Marko Đure Pejnović 1899.
 Nikola Jove Pejnović 1895.
 Slavko Đure Pejnović 1911.

STARI BROD

Simo Mile Simić 1917.

¹ Palanijek Pokupski treba razlikovati od Palanjka, sela na lijevoj obali Save, također u sastavu kotara Sisak. Palanijek Pokupski je povremeno nazivan i Palanijek Srpski.

² *Narodnosni i vjerski sastav stanovništva Hrvatske 1880.–1991. po naseljima*, (pr. Jakov Gelo i dr.), Zagreb 1998., str. V/ 2761, 2786, 2804.

³ *Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. januara 1921.*, Sarajevo, 1932., str. 268.; *Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. marta 1931.*, Knjiga II. Prisustvo stanovništva po veroispovesti, Beograd, 1938., str. 92.; Republički zavod za statistiku SRH, *Stanovništvo 1857. – 1961. po naseljima i dijelovima naselja: Sisak*, Zagreb, 1964., str. 82.

⁴ Hrvatski državni arhiv (HR-HDA), 306, Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomaga-

ča (ZKRZ), k. 457, Zh 35760–35761, Kotarska komisija za utvrđivanje ratnih zločina okupatora i njihovih pomagača (KKRZ) u Sisku, Izjava Nikole Dobrića iz Peščenice, 8. 3. 1946.

Žrtve: Dane Stojić, Marko Čerkez i Božo Vukadinović, svi iz Lekenika.

⁵ HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 457, Zh 35760–35761, KKRZ u Sisku, Izjava Dušana Čerkeza iz Srpskog Palanjka, 14. 2. 1946.

U svjedočenjima nekoliko mještana Palanjka Pokupskog i Peščenice navodi se da je opisani zločin izvršen travnja 1941. Na spomeniku podignutom na mjestu strijeljanja petorice mještana Palanjka navodi se 12. 5. 1941. kao datum njihovog stradanja. Smatram da je ovaj podatak pouzdaniji (Ivica Šustić, *Spomenici revolucionarnog radničkog pokre-*

ta, NOB-a i socijalističke revolucije na području općine Sisak, Sisak, 1982., str. 114).

⁶ HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 377, Zh 28063, KKRZ u Sisku, Izjava Nade Čerkez iz Srpskog Palanjka, 7. 2. 1946.

⁷ HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 457, Zh 35760–35761, KKRZ u Sisku, Izjava Dušana Čerkeza iz Srpskog Palanjka, 13. 2. 1946. Navode Dušana Čerkeza o protjerivanju dijela mještana Palanjka Pokupskog potvrđuju suvremena historio-grafska istraživanja (Filip Škiljan, *Organizirana prisilna iseljavanja Srba iz NDH*, Zagreb 2014, str. 202).

⁸ HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 377, Zh 28063, KKRZ u Sisku, Izjava Ljube Čerkez iz Srpskog Palanjka, 7. 2. 1946.

⁹ HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 377, Zh 28063, KKRZ u Sisku, Izjava Dušana Čerkeza iz Srpskog Palanjka, 13. 2. 1946.

¹⁰ HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 377, Zh 28063, KKRZ u Sisku, Izjave Mare Gostić iz Srpskog Palanjka, 7. 2. 1946.

¹¹ Državni arhiv u Sisku (HR-DASK), 765, Sudski predmeti političkih procesa Sisak–Petrinja (SPPP), k. 6, Dosije Filip Borković, Zapisnik od 6. 5. 1946. o saslušanju Borković Filipa u odjeljenju UDB-e za okrug Banija u Sisku.

¹² Za više detalja o zločinu koji se dogodio 4. na 5. kolovoza 1941. na području Gline, vidjeti članak Milana Koljanića u ovome zborniku (201–246).

¹³ HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 377, Zh 28063, KKRZ u Sisku, Izjava Jele Borić iz Srpskog Palanjka, 7. 2. 1946; HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 377, Zh 28063, KKRZ u Sisku, Izjava Dušana Čerkeza iz Srpskog Palanjka, 13. 2. 1946.

¹⁴ HR-DASK, 765, SPPP, k. 6, Dosije Ivan Preporučeni, Zapisnik o saslušanju okrivljenog Ivana Preporučenog sastavljen u uredu javnog tužilaštva okruga Banija u Sisku, 24. 6. 1946.

¹⁵ HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 377, Zh 28063, KKRZ u Sisku, Izjava Mare Gostić iz Srpskog Palanjka, 7. 2. 1946.

¹⁶ HR-DASK, 765, SPPP, k. 6, Dosije Filip Borković, Zapisnik od 6. 5. 1946. o saslušanju Borković Filipa u odjeljenju UDB-e za okrug Banija u Sisku.

¹⁷ Tabornik Franjo Ilić iz Letovanića u jesen 1944. bio je vinovnik zločina nad dvojicom lokalnih Srba, kada je naredio ubojstvo Milana Pandurovića iz Letovaničkog Vrha i Marka Borića iz Palanjka Pokupskog. Žrtve su ubijene kod mosta između Starog Farkašića i Starog Broda (HR-HDA,

306, ZKRZ, k. 457, Zh 35760–35761, KKRZ u Sisku, Izjava Jage Borić iz Vrha Letovaničkog, 6. 12. 1945.).

¹⁸ HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 457, Zh 35760–35761, KKRZ u Sisku, Izjava Jele Borić iz Srpskog Palanjka, 7. 2. 1946; HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 457, Zh 35760–35761, KKRZ u Sisku, Izjava Kate Čudić iz Srpskog Palanjka, 7. 2. 1946; HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 457, Zh 35760–35761, KKRZ u Sisku, Izjava Mare Pandurović iz Srpskog Palanjka, 7. 2. 1946; HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 377, Zh 28063, KKRZ u Sisku, Izjava Dušana Čerkeza iz Srpskog Palanjka, 13. 2. 1946.

¹⁹ HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 457, Zh 35760–35761, KKRZ u Sisku, Izjava Julke Borić iz Cerja Letovaničkog, 14. 2. 1946.

²⁰ HR-DASK, 765, SPPP, k. 6, Dosije Ivan Preporučeni, Zapisnik sastavljen u kancelariji javnog tužilaštva okruga Banija u Sisku, Izjava Ljubana Jovića iz Vrha Letovaničkog, 24. 6. 1946.

²¹ HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 457, Zh 35760–35761, KKRZ, Izjava Jele Borić iz Srpskog Palanjka, 7. 2. 1946.

²² HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 457, Zh 35760–35761, KKRZ u Sisku, Izjava Jele Borić iz Srpskog Palanjka, 7. 2. 1946; HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 377, Zh 28063, KKRZ u Sisku, Izjava Nade Čerkez iz Srpskog Palanjka, 7. 2. 1946; HR-DASK, 765, SPPP, k. 6, Dosije Filip Borković, Zapisnik od 6. 5. 1946. o saslušanju Borković Filipa u odjeljenju UDB-e za okrug Banija u Sisku.

²³ HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 377, Zh 28063, KKRZ u Sisku, Izjava Nade Čerkez iz Srpskog Palanjka, 7. 2.

²⁴ HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 377, Zh 28063, KKRZ u Sisku, Izjava Ljube Borić iz Srpskog Palanjka, 7. 2. 1946; HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 377, Zh 28063, KKRZ u Sisku, Izjava Steve Borića iz Vrha Letovaničkog, 11. 2. 1946; HR-HDA, 306, ZKRZ, k. 377, Zh 28063, KKRZ u Sisku, Izjava Đure Čerkeza iz Srpskog Palanjka, 11. 2. 1946; HR-DASK, 765, SPPP, k. 6, Dosije Ivan Preporučeni, Zapisnik od 5. 6. 1946. sastavljen u javnom tužilaštvu okruga Banija u Sisku, Izjava Steve Borića iz Vrha Letovaničkog.

Žrtve: Dragan Čerkez, Slavko Pandurović, obojica iz Palanjka Pokupskog; Đuro Svetislava Pandurović, Milan Jan-dre Senić, obojica iz Vrha Letovaničkog.